

1944 forró augusztusa I.

Amikor 1918. november 11-én a compiégne-i erdőben megkötötték az első világháborút befejező fegyverszünetet, a visszavonuló német császári seregek idegen-területeken tartózkodtak. A német határok messze voltak, messze a hinterland, ahol — főleg a városokban — a civil lakosság halálozási arányszáma magasra emelkedett, a gyermekhalandóság iszonyatos méreteket öltött. Ezt az éhínség és a megbetegedések okozták, nem a bombatámadások. A légierők fejlettségi foka még nem érte el a tömegbepulések lehetőségeit, nem léteztek nehézbombázók. 1944 nyarán más volt a helyzet. A Luftwaffe alulmaradt a szövetséges légierőkkel folytatott küzdelmekben. A hitleri hadsereg megoldhatatlan dilemma előtt állott: vagy minél távolabb tartani a frontokat a Birodalom határaitól, és mentesíteni az országot a bombázáportól, vagy megkurtítani az arcvonalakat, visszavonulni, kisebb térségbe összpontosítani a megmaradt haderőt. A második alternatíva tűnt megfelelőbbnek, de a visszahúzódó frontok mögül, az egyre nagyobb kötelékekben támadó szövetséges repülőrajok könnyebben elértek a német üzemeket, repülőtereket, városokat. A hitlerista fővezérség elsősorban a szovjet seregek előretörésétől rettegett. Ezért „klasszikusnak” mondott védelemmel akarta készletelni a szovjet csapatok offenzíváját, igyekezett több időt nyerni. Hitlerék „abban reménykedtek, hogy ha esetleg nézeteltérések jelentkeznek az antihitlerista koalíció tagjai között, különbékét köthetnek az Egyesült Államokkal és Angliával, továbbá hogy talán sikerül előállítaniuk a titkos fegyvereket, amelyek azonban csak nem jöttek létre” (*Világégés a XX. században. A második világháború*. Politikai Könyvkiadó. Bukarest, 1973). E számítások nem váltak be. 1944 nyarán a szövetséges haderők délről, nyugatról, keletről közeledtek a hitleri Németország határai felé. A frontok mögötti területeken pedig az antifasiszta ellenállási mozgalmak súlyos csapásokat mértek a német haderőre.

Klaus von Stauffenberg ezredes pokolgépe, amely 1944. július 20-án robbant, sem térítette észre Hitlert. Tébholyult makacssággal adta ki az arcvonalaknak bármilyen emberáldozatot követelő, feltétlen helyben tartására vonatkozó parancsait, amelyek arra kényszerítették a német csapatokat, hogy 5000 kilométernél is hosszabb frontokon harcoljanak. Hitler 1944 júliusában még 324 hadosztállyal rendelkezett. Ebből 179, valamint a csatlós országok 49 hadosztálya, összesen kb. 4 millió katona harcolt a szovjet fronton. A franciaországi partraszállások következtében előrenyomuló amerikai, angol, kanadai és francia haderők 60 német hadosztályt kötöttek le, Olaszországban pedig 26 divíziót. (*Isztorija Velikoj Otyecsesztvennoj Vojni Szovjetszkovo Szozjuza 1941—1945*. Moszkva, 1960.)

Ion Antonescu fasiszta rendszere a román nép akarata ellenére és Hitler parancsára taszította az országot a Szovjetunió elleni háborúba. Ezt maga Antonescu is elismeri 1942. február 12-ről keltezett jegyzetében, amelyet Ribbentropmal folytatott egyik megbeszélése után mondott tollba: „Tétovázás nélkül kifejtettem, hogy [1940] szeptember 6-án, amikor átvettem a hatalmat... a nép megkérdezése nélkül jelentettem ki, politikám a tengelyhatalmak mellé állt... E politika természetesen gyűlöletesnek tűnt a nép előtt, hiszen a határok összeomlását jelentette [Antonescu itt a bécsi diktátumra utalt. — *A szerző megj.*], éppen annak a népnek az akaratából, amellyel elhatároztam, együttműködési és baráti politikát akarok folytatni. Ugyanakkor a [román] nép hatalmas tömegei, ez természetes, éppen ellenkező érzelmeikkel viseltettek, és gyűlölték ezt a népet.” (*Procesul marii trădări naționale*. București, 1946.) A román nép valóban gyűlölte a hitlerista háborút, amely nagy emberáldozatokat követelt, nyomorba taszította a dolgozó tömegeket és gazdasági csődbe az országot. Az 1944. június 8-án megtartott minisztertanácson Mihai Antonescu, a fasiszta diktatúra második számú oszlopa kijelentette, addig az időpontig, 1938. évi értékben számolva, a háború 400 milliárd lejbe került. Ez az összeg minden bizonytalansággal alacsonyabb az igazánál, hiszen csupán a vasúthálózat, csakis a bombázások következtében, több mint 100 milliárd lej értékű kárt szenvedett. Ehhez hozzá kell adni a visszavonuló náci haderők eltulajdonította avagy megsemmisítette vasúti berendezéseket kb. 40 milliárd lej értékben. A kőolajipar a légitámadások következtében közel 30 milliárd lej kárt szenvedett. Ebben az összegben benne foglaltatnak az augusztusi antifasiszta fegyveres felkelés idején végrehajtott náci bombázások okozta pusztítások is.

Wohlthat, a német monopóliumok bizalmi embere, „Göring jobbkeze“, már 1939 februárjában azt követelte, hogy „a román termelést Németország szolgálatába kell állítani“. Wohlthat elsősorban a III. Birodalomnak szállítandó kőolajmennyiség „jobb megszervezését“ és a román kőolajiparba befektetendő német tőke növelését erőltette. Az 1939. március 23-án aláírt egyezmény volt Románia német részről történő gazdasági és politikai leigázásának első állomása. A kommunista párt 1939 májusában kiadott kiáltványában leleplezte a II. Károly parancsuralma és a fasiszta imperialisták között létrejött szövetséget: „A királyi diktatúra kormánya ezzel a szégyenletes gazdasági egyezménnyel eladja a hitleristáknak az ország gazdasági kincseit. A jelenlegi kormány letette a fegyvert az ország halálos ellensége előtt.“ (*Documente din istoria Partidului Comunist din România*. București, 1953.) 1940 májusában a királyi diktatúra aláírja az „Ölpakt“-ot, amely a román olajmezőket a hitlerista hadigépezet petróleumtartályává tette. 1940 decemberében Antonescu kormánya Berlinben új egyezményt írt alá, amely egyértelmű volt a román nemzetgazdaság teljes kiszolgáltatásával és tökéletes besorolásával az „új német gazdasági rend“-be. A németek érdekeinek alárendelt csatlós államot teremtettek Romániából. A „kereskedelem“-nek nevezett, de valójában „rablás“-nak minősíthető áruforgalom keretén belül az Antonescu-rendszer, uralomra jutása után, 1940. október 1-től bukásáig, a németek 10 316 179 tonna nyersolajat és olajterméket szállítottak el Romániából, ezenkívül 1941 és 1944 között 10 millió tonna búzát, nagy mennyiségű szarvasmarhát, gyümölcsöt, dohányt, különböző érceket, gépeket, szenet, fát. A németek „cserébe“ gyerekjátékokat, világító művirágokat, hamis ékszerket, illatszereket, napszemüvegeket és más hasonló cikket küldtek. Ezzel szemben a német fél nem szállította azokat a gépeket, nyersanyagokat, vegyipari cikkeket, amelyekre a román iparnak szüksége volt. Még a hadiipar sem kapta meg a megígért vasércet... Igaz, a fegyvereket pontosan szállították a náciak. Antonescu nemzetgazdasági miniszteriuma 1942-ben arról panaszkodik, hogy „mi a német árukért a folyó áraknál 50—150%-kal többet fizetünk, viszont Németország az egyezményekben leszögeezett áraknál jóval magasabban számolzza a nekünk szállított fegyvereket“. A hivatalos rablás mellé csatlakozott a kendőzött rablás. A Wehrmacht vagy az SS minden Romániában tartózkodó vagy azon átvonuló katonája, attól eltérve, hogy eltartási költségeit a román nép fizette — ez már 1941 végén 24 milliárd lejbe került évente —, ennivalót vagy egyéb közszükségleti cikkeket tartalmazó csomagokat küldhetett haza.

„A Kárpátok—Duna térségében a Vörös Hadsereg döntő hadműveleteinek feltevélei közepette a romániai, jugoszláviai, bulgáriai, görögországi és albániai felszabadulási harc utolsó szakaszába lépett, ami végső soron az ezen országok területén lévő hitlerista erők szétilálásához vezetett.“ (*Világégés a XX. században*.)

A 2. ukrán front egységei 1944. március 26-án elérték a román határt. Felszabadították Suceava, Botoșani megyét, valamint Iași megye egy részét. Április 17-én az arcvonal Pașcani-t, Iași északi részét, valamint Duboșari-t érintve, a Dnyeszter folyó keleti partján egészen a Fekete-tengerig húzódtott. A hadműveletek tehát román területre helyeződtek át, és a hitlerista hadvezetés hozzáfogott Románia részleges katonai megszállásához, hogy hazánk területét egy mindent elpusztító háború céljait szolgáló hadszíntérré alakítsa át. A tömegek antifasiszta magatartása mind erősebbé vált, növekedett a rendszer elleni gyűlölet a munkásság soraiban, valamint a kommunistaik szervezte sztrájkok és szabotázsakciók száma, a diktatúra véres megtorlásai ellenére is. A katonák és tisztek nemegyszer nyíltan szembe fordultak a hitlerista háborúval, s fegyverhez nyúltak, hogy megtorolják a náciak gaztetteit. A parasztok szabotálták a rekvirálásokat, megtagadták a hadikölcsönök jegyzését és az adófizetést. A haladó értelmiség egy csoportja, 66 román tudós, közvetlenül Antonescuhoz intézett, ismert emlékiratában az Egyesült Nemzetek ellen vívott háborúból való azonnali kilépést követelte. A polgárság bizonyos körei is elégedetlenek voltak, mert a német imperialisták saját maguknak kaparintották meg Románia nemzetgazdaságának legfontosabb ágait. Az Antonescu és a király között már 1940 szeptembere óta mutatkozó sűrűlődések kiéleződtek. A diktátor az ország elhagyására akarta kényszeríteni Mihály királyt. Amikor a III. Birodalom és vele együtt az Antonescu-rendszer összeomlása nyilvánvalóvá vált, az összetűzések egyre határozottabb politikai tartalmat nyertek. Az udvari körök ráébredtek, hogy amennyiben ők is télenek maradnak, aligha élhetik túl az Antonescu-rendszer bukását. Ezért a király bizalmasai fokozták kapcsolataikat a polgári pártok vezetőivel, s híveket toboroztak a tábornokok és tisztek között. Ugyanakkor kapcsolatot kerestek a Román Kommunista Párttal is, hiszen az ellenállási mozgalom ihletői a kommunisták voltak. Az első tárgyalásokra az RKP vezetősége és a királyi udvar között, Lucrețiu Pătrășcanu közvetítésével, 1943 augusztusának végén került sor. A fő polgári politi-

Kai pártok — a Nemzeti Parasztpárt (NPP) és a Nemzeti Liberális Párt (NLP), amelyek a háború kezdetén támogatták Antonescu rendszerét — 1944 nyarán már ellenezték Románia további részvételét a háborúban.

Az antifasiszta nemzeti fegyveres felkelés megszervezéséhez azonban az összes antihitlerista pártok és csoportok egységfrontba tömörítésére volt szükség. A kommunista párt jól tudta, hogy az egyes pártok, csoportok, a királyi udvar sokszor ellentétes álláspontját áthidalva, a fennmaradásáért rettegő monarchia félelmét kihasználva, egyesíteni lehet azokat a politikai erőket, amelyek a felkelés kirobantásával elkerülhetővé tehetik a Romániát fenyegető totális háborút. Ezzel megmenthetik a nemzeti létet, és elérhetik a bécsi döntés hatálytalanságát. A párt javaslatai alapján már 1943 őszén létrejött az *Antihitlerista Hazafias Arcvonal*. Ebben részt vett az *Ekésfront*, amelyet Petru Groza vezetett, a már 1942-ben megalakított *Uniunea Patrioților* (Hazafiak Szövetsége), a *Romániai Magyar Dolgozók Szövetsége* (MADOSZ), a Mihail Rălea egyetemi tanár és a szocialista Lothar Rădăceanu vezette *Szocialista Parasztpárt*. A kommunista párt álláspontja szerint Antonescu fasiszta rendszerét csak erőszakos úton lehetett megdönteni. Ezért a párt már 1943 novemberében hozzalátott saját katonai szervezete megteremtéséhez. A szervezés fontos feladatát Emil Bodnara bízta, 1944. április 4-én pedig a párt alapaktívájából ideiglenes operatív vezetőséget jelölt ki. Ez három tagból állt: Constantin Pîrvulescu, Emil Bodnara és Iosif Rangheț. Az ideiglenes vezetőség átvette a Központi Bizottság volt titkárságának — amelynek élén Fôris István állt — feladatkörét. Mivel a tervezett antifasiszta szövetségnek elsősorban a munkásosztály egységére kellett támaszkodnia, az RKP a Román Szociáldemokrata Párttal való megegyezésre összpontosította figyelmét. 1944. áprilisában sikerült létrehozni a *Munkásegységfrontot*, amely megszilárdította a munkásosztály vezető szerepét a romániai ellenállási mozgalomban, és meggyorsította az összes demokratikus erők összefogását. (Lásd *Korunk*, 1974. 4. 611.) Az NPP és az NLP eleinte nem volt hajlandó csatlakozni az Antihitlerista Hazafias Arcvonalhoz. Rettegtek a tömegek harcra lépésétől, nem értették egyet „az erőszakos cselekedetekkel“, a hadiiparban elkövetett szabotázssal, a kommunisták hadseregbeli politikai agitációjával, és elleneztek a fegyveres ellenállást. Abban az illúzióban ringatták magukat, hogy az RKP megkerülésével is sikerül kiutat találniuk. A többi között remélték, hogy Ion Antonescu fegyverszünetet köt az Egyesült Nemzetekkel.

Amde az NPP és az NLP ellenzéki csoportjai azzal fenyegetőztek, hogy megszakítják kapcsolatukat e pártok vezetőségével, ha továbbra is megtagadják a hazafias pártokkal való együttműködést. A Parasztpárt számos tagja levelet intézett Maniuhoz: „A mai helyzet azt parancsolja nekünk, hogy nyíltan beszéljünk. Pártunk eddigi politikai vonalvezetése veszésnek bizonyult. Igen közel vagyunk ahhoz, hogy eltávolodjunk pártunk jelenlegi vezetőitől, és cselekvési szabadságunkat Románia életfontosságú érdekei által parancsolt célok szolgálatába állítsuk.“ (A levelet az illegális *Románia liberă* 1944. március 22-i, 2. száma közölte.)

1943. október 16-án a titkosszolgálat, a belpolitikai helyzetet ismertető jelentésében, Ion Antonescut megnyugtatólagos leszóezte, hogy „jelen pillanatban Románia politikai életében nincs olyan csoport, és nem létezik olyan eléggé tehetséges egyén, aki képes lenne kihasználni a nemzetközi helyzet esetleges változásait“. A titkosszolgálat jelentése az NPP és az NLP vezetőinek „rohamosan csökkenő tekintélyéről“ beszélt, ebből vonta le rövidlátó következtetéseit. De a jelentés nem szólt az RKP-ról, amely állhatatosan a fasiszta diktatúra ellen fordult, s pontos programot dolgozott ki megdöntésére. A kommunista párt, anélkül hogy figyelmen kívül hagyta volna az NPP és az NLP vezetőinek Ion Antonescuhoz intézett tiltakozásait, a népet biztatta és szervezte, hogy harcra szálljon Antonescu rendszere, a fasiszta háború, a hitleri imperializmus ellen. Az RKP volt az egyetlen politikai párt, amely saját harci erővel rendelkezett, 30 illegális lapot adott ki, százával, ezével terjesztette a kiáltványokat, s ezek mind a parancsuralom elleni harcra hívták a népet. Az RKP kezdte! fogva az összes antifasiszta erők egyesítésére törekedett, és neki köszönheti a történelem, hogy létre is jött egy ilyen szövetség, amely 1944. augusztusában félreállította, később meg is büntette a háborús bűnösöket, és a szovjet csapatok segítségével küzdte az országból a hitleristákat.

1944. június 13-ról 14-re virradó éjjel a kommunista párt kezdeményezésére az RKP megbízottai, Emil Bodnara és Lucrețiu Pătrășcanu találkoztak a királyi udvar és a hadsereg képviselőivel. Emil Bodnara előadta, hogy Antonescu rendszerét nem lehet egyszerű államcsinnyel megdönteni, a tömegek harcos részvétele nélkül, amint azt az udvari körök elképzelik. A kommunista párt már kidolgozta a nagyszabású felkelés katonai tervét. Ez a terv a fasiszta parancsuralom elsöpítésére, Romániának a hitlerista háborúból való kilépésére, valamint arra vonatkozott, hogy a nemzeti antifasiszta és antiimperialista fegyveres felkeléssel egyide-

jüleg Románia hadereje azonnal a náci Németország ellen fordul. A konspiratív ösz-szejövetel résztvevői elfogadták a tervet. Egy nappal később Mihály király is ki-jelentette, egyetért a megállapodással. Ilyen körülmények között Iuliu Maniu, az NPP és C. I. C. Brătianu, az NLP elnöke 1944. június 20-án végre beleegyezett a kom-munista párt és a szociáldemokrata párt javasolta *Nemzeti Demokratikus Blokk* megalakításába, s aláírta programját. Kénytelenek voltak, mert a hitlerista had-erőket egyik vereség a másik után érte. 1944. április 12-én a szovjet kormány — Nagy-Britanniával és az Egyesült Államokkal egyetértésben — közölte Antonescu kormányával, milyen feltételek mellett hajlandó fegyverszünetet kötni. Ezeket a feltételeket annak a Barbu Știrbey hercegnek adták át, akit 1944. február végén Ma-niu és C. I. C. Brătianu — Ion Antonescu hallgatóságos beleegyezésével — küldött Kairóba. Ugyanakkor Mihai Antonescu küldöttei már 1943 őszén Lisszabonban, Madridban, Stockholmban és Ankarában puhatolózni igyekeztek egy esetleges kü-lönbéke megkötésének módozatait illetőleg. Ez a diplomáciai manőverezés azt bi-zonyította, hogy az elszigetelődő katonai diktatúra képtelen volt érdekeinek meg-felelő megoldást találni. (*Anale de istorie*, 1966. 5.) Próbálkozásai semmiféle ered-ményre nem vezettek. „Știrbey feladata volt az Egyesült Államok és Anglia kormá-nyaitól ígéretet nyerni, hogy légi úton szállított angol—amerikai csapatokat vetnek be Romániában... Antonescu kormánya abszurd módon abban bízott, hogy külön-békét köthet az Egyesült Államokkal és Nagy-Britanniával, ugyanakkor folytathatja a szovjetellenes háborút... Az Egyesült Államok és Nagy-Britannia kormánya — amelyeket egyébként szerződés kötelezett, hogy a fasiszta koalíció egyetlen tagjá-val sem kötnek különbékét — nem reagáltak Antonescu puhatolózásaira...” (*Világ-égés a XX. században*, 334—335.) Az Antonescu-kormány különben 1944. május 15-én elutasította a szovjet javaslatokat.

Az RKP úgy vélte, a fegyveres felkelésnek akkor kell majd elkezdődnie, ami-kor a szovjet—német front déli szakaszán megindul a szovjet offenzíva. Ez a táma-dás le fogja kötni a hitlerista erők zömét, és így a német főparancsnokság nem rendelkezik majd a felkelő erők ellen bevethető elegendő tartalékkal. A hátország-ban 60 000 német katona állomásozott. Ebből a Prahova-völgyében, a fontos köz-lajforrások miatt, 25 000 katona tartózkodott. A fővárosban 8000 Wehrmacht-katona, valamint két zászlóaljnyi SS-kötélék, Bukarest környékén további 6000 katona fő-lött rendelkezett a hitlerista parancsnokság. Bukarestben csak 6500 román harcos volt. Ha figyelembe vesszük, hogy a fővárosban 10 000 csendőr állomásozott C. Z. Va-siliu (Piki) tábornok, Antonescu hívének parancsnoksága alatt, akkor kitűnik, hogy a náciak jelentős erőfölényben voltak. Dumitru Dămăceanu ezredes, a fővárosi Ka-tonai Parancsnokság vezérkari főnöke, akivel Emil Bodnaraș szoros kapcsolatban állt, 1944. június végén nagy vonalakban ismertette a felkelés tervét Constantiu Anton tábornokkal, a csendőrség vezérkari főnökével. Azután megkérdezte, hajlan-dó-e adott pillanatban átvenni a csendőrség fölötti parancsnokságot. A tábornok igennel válaszolt. Ezzel a németek erőfölénye erősen csökkent, de nem tűnt el egé-szen, mert a Prahova-völgyéből bármikor erős egységeket dobhattak át Bukarestbe. Ezért az RKP meggyorsította a főleg munkásokból álló hazafias harci alakulatok kiképzését, fellegyverzését. A felkelés kitérőesek csak a fővárosban 250 ilyen ala-kulat létezett. Constantiu Anton tábornok Dămăceanu ezredes lakásán találkozott első ízben egy magát „Ceașu mérnöknek” nevező férfival. „Jól emlékszem — írja a ma már tartalékos altábornagy —, hogy amikor a fővárosban rendelkezésünkre álló katonai egységekre került a szó, »Ceașu mérnök» azt javasolta, hogy ezek felerősítésére a politikai pártok szervezzenek harci alakulatokat, amelyeket hazafias védelemnek neveznénk el... Nem voltam vele egy véleményen. Nézetem szerint ezek a civilekből alakított egységek inkább gátolnák akciónkat, mint segítenék. »Ceașu mérnök» akkor nem erősködött. Később be kellett látnom, hogy a hazafias honvédő alakulatok, amelyeket Emil Bodnaraș (azaz »Ceașu mérnök») vezetése alatt álló parancsnokság szervezett, jelentős részt vállaltak, a katonaság és csend-őrség oldalán, a hitlerista erők megsemmisítésében.” (*Magazin istoric*, 1972. augusz-tus.)

Románia helyzete aggasztotta a III. Birodalom vezető köreit. A Gestapo egyik, 1944. augusztus 4-én kelt jelentésében ez állott: „A belpolitikai helyzet fejlődése, az utóbbi négy hét alatt, világosan az összes ellenzéki erők balrafordulását, valamint az ellenzék vezetésének a kommunista párt által való átvételét mutatja. Az illegális kommunisták romániai pártja vezetői a marsall [Antonescu] kormánya elleni har-cot. A különböző megbeszélések, amelyek az utóbbi időben az illegalista kommunista vezetőség és a polgári ellenzék között folytak le, úgy tűnik, befejeződtek.” (*Anale de istorie*, 1969. 3.) Ebből a szövegből kitűnik, hogy augusztus elején maga a Ges-tapo sem tudott még a Nemzeti Demokrata Blokk létrejöttéről, pedig az akkor, elsősorban az RKP kezdeményező erejének hatása alatt, már régen kiterjesztette

működését az egész országra. A Katonai Bizottság, különböző ürügyek alatt, több katonai egységet nem irányított a frontra. Az ország 63, stratégiai szempontból fontos pontján állomásozó német egységek létszámát, felszerelését, lőszerkészleteit felderítették. Adatokat szereztek a lőszerraktárakról, a hírközlési hálózatról. Előre meghatározták, mely intézményeket kell a fölkelés kitörésének pillanatában elfoglalni, melyek azok a hitlerista katonai parancsnokságok, amelyeket az akció első perceiben meg kell bénítani, fel kell számolni. Ide tartozott a Gestapo és a német titkosszolgálat székhelye a hitlerista hírközlési hálózat központja is. Megvizsgálták Ion Antonescu és a többi fasiszta vezető letartóztatásának módozatait. Végül úgy döntöttek, hogy Antonescut és cinkosait, kihallgatás ürügyén, a királyi palotába rendelik, és ott fogják el őket.

„A német fővezérség elhatározta, hogy nem mond le Romániáról, egyrészt az ország természeti kincsei miatt, másrészt mert Románián át vezetett az út két fontos stratégiai irányba: a Balkán-félszigetre, illetve — a Duna mentén — Budapest és Bécs felé. A szovjet—német front déli szárnyán, mintegy 600 km hosszú szakaszon, Hans Friessner vezérezredes parancsnoksága alatt a »Dél-Ukrajna« hadseregcsoport harcolt, amely 47 hadosztályból állt (ebből három páncélos és egy gépesített); harcosállomány: 643 000 fő.“ A hadseregcsoporthoz tartozó román csapatok nem akarták folytatni a harcot. Ezért Friessner, aki 1944. augusztus 16-án megjegyezte, „a román hadosztályokra nem számíthatunk“, parancsot adott, hogy a román egységeket, szigorú ellenőrzés alatt, német egységek közé szorítsák be. 1944 augusztusának elején Ion Antonescu, Hitlernél tett látogatása alkalmával, kijelentette, a háborút folytatni fogja, az egész országot hadszíntérré alakítja át. „...parancsot fogok adni — mondotta Antonescu —, hogy az egész nemzetet mozgósítsák. Most már »totális háborút« viselünk, és úgy, ahogy a katonák halnak meg a fronton, úgy haljanak meg azok is, akik a mögöttes területen élnek.“ (Arhiva C.C. al P.C.R., Fond 103., 8450. sz. dosszié.)

Kászár László: A mítosz vége